

اصول
و
فلسفه تعلیم و تربیت

چاپ ۷۷

تألیف
دکتر علی شریعتمداری

ketabTala

اصول و فلسفه تعلیم و تربیت

دکتر علی شریعتمداری

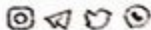
چاپ چهارم ۱۳۶۹ هـ
چاپ هفتاد و هفتم ۱۴۰۱ هـ ۲۰۰۰ نسخه هـ

صفحه آرایی: امین شجاعی هـ امور چاپ: محمد امین رضاپور هـ
چاپ و صحافی: باقری هـ

دفتر مرکزی: تهران - خیابان جمهوری اسلامی -
تقاطع خیابان سعدی - پلاک ۲
شماره تماس: ۰۲۱۳۳۹۰۷۵۱-۲ و ۶۱۲۸
کد پستی: ۱۱۲۳۸۱۷۸۸

amirkabirpub.ir

@amirkabirpubco

مؤسسه انتشارات امیرکبیر
© همه حقوق محفوظ است.

فهرست

پیشگفتار ۹

فصل اول: اصول تعلیم و تربیت از نظر نگارنده ۱۱

اصول با توجه به تحقیقات روان‌شناسی ۱۲ / اول - اصولی که بر تحقیقات مربوط به رشد مبتنی است ۱۲ / دوم - اصولی که مبتنی بر احتیاجات اساسی افراد است ۱۳ / سوم - اصولی که مبتنی بر وظایف مربوط به رشد است ۱۵ / دوره دبستان ۱۵ / دوره بلوغ ۱۷ / چهارم - اصول مبتنی بر قوانین یادگیری ۲۰ / پنجم - اصولی که در امتحان یا ارزش‌سنجی پیشرفت شاگرد باید در نظر باشد ۲۳ / اصول تعلیم و تربیت با توجه به تحقیقات جامعه‌شناسی و فرهنگی ۲۴ / اصول تعلیم و تربیت و جریان‌های اجتماعی ۲۵ / اصول تعلیم و تربیت با توجه به وضع مؤسسات اجتماعی و تحولات فرهنگی ۲۷ / اصول تعلیم و تربیت با توجه به فلسفه اجتماعی جامعه ۲۸ / اصول تعلیم و تربیت با توجه به نظریات مریبان بزرگ ۳۰ / اول - مفهوم تعلیم و تربیت ۳۰ / دوم - روش اساسی تعلیم و تربیت ۳۰ / سوم - اصول با توجه به هدف‌های صحیح تربیتی ۳۲ / چهارم - اصول تعلیم و تربیت در انتخاب و سازمان مواد درسی ۳۳ /

فصل دوم: اصول از نظر دیوئی ۳۵

تعلیم و تربیت قدیم در مقابل تعلیم و تربیت مترقی ۳۵ / نظریه اساسی درباره تجربه ۳۹ / میزان‌های تجربه ۴۱ / ۱. اصل ادامه یا پیوستگی ۴۱ / ۲. اصل تأثیر متقابل ۴۲ / ۳. اصل مربوط به کنش اجتماعی ۴۶ / ۴. اصل مربوط به آزادی ۴۹ / ۵. اصل مربوط به هدف ۵۱ / ۶. اصول مربوط به سازمان مواد درسی ۵۳ /

فصل سوم: مفهوم فلسفه

۵۵

فلسفه چیست؟ / ۵۵ / اول - فعالیت‌های تحقیقی / ۵۶ / دوم - روش تحقیق / ۶۳ / سوم - روح فلسفی / ۶۷ / اول - جامعیت / ۶۹ / دوم - تعمق / ۶۹ / سوم - قابلیت انعطاف / ۶۹ / چهارم - رشته فلسفه / ۷۰ /

فصل چهارم: تعلیم و تربیت

۷۳

مقدمه / ۷۳ / نظردیونی دربارهٔ پاره‌ای از تعاریف تعلیم و تربیت و تعلیم و تربیت به معنای آمادگی / ۷۸ / تعلیم و تربیت به‌عنوان آشکار کردن استعدادها / ۸۰ / تعلیم و تربیت و تشکیل یا پرورش قوای ذهنی / ۸۱ / تعلیم و تربیت به‌عنوان تشکیل ذهن / ۸۳ / تعلیم و تربیت به‌عنوان تکرار و توجه به گذشته / ۸۴ / چند تعریف اساسی از تعلیم و تربیت / ۸۶ / تعلیم و تربیت و عادت دادن / ۱۰۱ /

فصل پنجم: فلسفه تعلیم و تربیت

۱۰۷

رابطهٔ فلسفه با تعلیم و تربیت / ۱۱۰ / صورت اول / ۱۱۱ / صورت دوم / ۱۱۳ / صورت سوم / ۱۱۴ /

فصل ششم: مسائل اساسی فلسفهٔ تعلیم و تربیت

۱۱۵

واقعیت جهان / ۱۱۵ / معرفت / ۱۲۲ / ماهیت معرفت / ۱۲۲ / کسب معلومات و مهارت‌ها / ۱۲۳ / جریان متغیر / ۱۲۴ / معرفت و امر خارجی / ۱۲۴ / تشکیل معرفت / ۱۲۶ / ایجاد عکس‌العمل مشروط / ۱۲۶ / معرفت و تفکر / ۱۲۷ / انواع معرفت / ۱۲۸ / معرفت مستقیم / ۱۲۸ / معرفت غیرمستقیم / ۱۲۹ / معرفت حسی / ۱۲۹ / معرفت عقلانی / ۱۲۹ / منابع معرفت / ۱۳۰ / منابع نخستین / ۱۳۱ / اول - حس / ۱۳۲ / دوم - عقل / ۱۳۵ / سوم - شهود / ۱۳۸ / مفهوم تجربه / ۱۴۰ / حقیقت و اقسام آن / ۱۴۱ / اقسام حقیقت / ۱۴۱ / ملاک تشخیص حقیقت / ۱۴۳ / تئوری مطابقت / ۱۴۳ / تئوری توافق / ۱۴۴ / بررسی تجربی / ۱۴۵ / نظر پراگماتیست‌ها / ۱۴۷ / خصوصیات معرفت از نظردیونی / ۱۴۹ / ارزش‌شناسی / ۱۵۱ / ماهیت ارزش‌ها / ۱۵۲ / اول - نظریهٔ عینی / ۱۵۲ / دوم - نظریهٔ ذهنی یا شخصی / ۱۵۲ / سوم - نظریهٔ رابطه‌ای / ۱۵۳ / چهارم - نظریهٔ زمینه‌ای / ۱۵۳ / اقسام ارزش‌ها / ۱۵۴ / ارزش‌های ذاتی و عرضی / ۱۵۵ / ارزش‌های نسبی و مطلق / ۱۵۶ / ماهیت قضایای ارزشی / ۱۵۷ /

فصل هفتم: ایدئالیسم و تعلیم و تربیت

۱۶۱

روح یا ذهن مطلق متحقق می‌شود / ۱۶۲ / روح مطلق خودکار است / ۱۶۳ / ماهیت انسان / ۱۶۵ / ایدئالیسم و مسائل تربیتی / ۱۶۵ / جریان تربیتی از نظر بانلر / ۱۶۷ /

۵ فهرست ۷

معلم / ۱۶۸ / تقلید، رغبت، کوشش و انضباط / ۱۷۰ / خودکاری شاگرد / ۱۷۲ / برنامه آموزشی / ۱۷۲ /

فصل هشتم: رئالیسم و تعلیم و تربیت ۱۷۵

واقعیت اشیا / ۱۷۷ / رئالیسم کلاسیک و مسائل تربیتی / ۱۷۸ / زندگی خوب به عنوان هدف تعلیم و تربیت / ۱۸۱ / جنبه های شخصی زندگی خوب / ۱۸۲ / اول - آزادی خود / ۱۸۳ / خود به عنوان فعلیت و امکان / ۱۸۳ / خود به عنوان آزادی / ۱۸۴ / دوم - رشد خود / ۱۸۵ / سوم - وحدت خود / ۱۸۶ / برنامه آموزشی / ۱۸۷ / مواد برنامه و نقش آن ها / ۱۸۹ / ۱. ابزار سمبولیک، یادگیری، تفکر و تفاهم / ۱۸۹ / ۲. ایجاد ارتباط در میان حدود اسامی معرفت / ۱۹۰ / ۳. سازمان گذشته / ۱۹۰ / ۴. وجوه تحلیل و برخورد با مسائل آینده / ۱۹۰ / ۵. نظام های ارزشی که معرفت انسان را وحدت دهند و ایدئال های او را تقویت نمایند / ۱۹۰ / ۶. مسائل شخصی / ۱۹۱ / عوامل مؤثر در جریان تدریس و یادگیری / ۱۹۲ /

فصل نهم: پراگماتیسم و تعلیم و تربیت ۱۹۵

ریشه های فرهنگی پراگماتیسم / ۱۹۵ / جهان شناسی / ۱۹۷ / مبانی تربیتی پراگماتیسم / ۱۹۹ / دموکراسی و تعلیم و تربیت / ۲۰۱ / روش تدریس / ۲۰۲ / اصول مربوط به سازمان مواد درسی / ۲۰۲ /

فصل دهم: اگزیستانسیالیسم و تعلیم و تربیت ۲۰۷

ماهیت انسان / ۲۰۹ / احساس مسئولیت / ۲۱۲ / ارزش ها / ۲۱۵ / نظریات تربیتی / ۲۱۷ / مفهوم تعلیم و تربیت / ۲۲۰ /

فصل یازدهم: فلسفه تحلیلی و تعلیم و تربیت ۲۲۳

رابطه فلسفه تحلیلی با تعلیم و تربیت / ۲۲۵ / یادآوری چند نکته / ۲۲۷ /

فصل دوازدهم: فلسفه تربیتی اسلام ۲۲۹

رئالیسم اسلامی / ۲۳۰ / بحث المعرفه / ۲۳۲ / نفس / ۲۳۴ / ویژگی های تربیت اسلام / ۲۳۵ / تربیت الهی / ۲۳۵ / تربیت عقلانی / ۲۳۶ / هدف های تربیت اسلامی / ۲۳۷ / پرستش خدا هدف اساسی تربیتی / ۲۳۷ / ایاک نعبد و ایاک نستعین / ۲۳۷ / روش های تربیتی اسلام / ۲۳۹ /

- ۲۴۱ فصل سیزدهم: فلسفه مادی دیالکتیکی و تعلیم و تربیت
تبیین مادی / ۲۴۱ / اصول دیالکتیک / ۲۴۶ / کمونیسیم و تعلیم و تربیت / ۲۵۲ /
- ۲۵۹ کتابنامه
- ۲۶۳ واژه‌های فلسفی و تربیتی

پیشگفتار

کتاب حاضر، همان طور که از عنوان آن بر می آید شامل اصول و فلسفه تعلیم و تربیت است. مراد از اصل در این کتاب مفاهیم، نظریه ها و قواعدی است که به صورت قضایای نسبتاً کلی بیان شده اند. مفاهیم و نظریات تربیتی را می توان از تعالیم دینی، زندگی پیشوایان معصوم و از تحقیقات روان شناسان، جامعه شناسان و نظریات مریبان معروف استخراج نمود.

فلسفه تعلیم و تربیت نیز پایه و اساس، ارکان، ماهیت، هدف، روش و محتوای آنچه را که تربیت خوانده می شود روشن می سازد.

در فلسفه تعلیم و تربیت قهراً رابطه فلسفه با تعلیم و تربیت مورد بحث قرار می گیرد. برای روشن نمودن ارتباط فلسفه با تعلیم و تربیت، باید ابتدا مفهوم فلسفه و تعلیم و تربیت را بیان و آنگاه رابطه این دو را بررسی کرد.

در فلسفه تعلیم و تربیت، مکتب های فلسفی یا اجتماعی و آرای تربیتی آن ها نیز مورد بحث قرار می گیرد، ما نیز در این کتاب پاره ای از مکتب های فلسفی را به اختصار مورد بحث قرار می دهیم و بعد به ذکر نظریات تربیتی آن ها اقدام می کنیم. در بخشی از این کتاب، فلسفه تربیتی اسلام را نیز به اختصار مورد بررسی قرار می دهیم.

مفاهیم و نظریات تربیتی را می‌توان از تعالیم دینی، زندگی
پیشوایان معصوم و از تحقیقات روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و
نظریات مربیان معروف استخراج نمود. فلسفه تعلیم و تربیت
نیز پایه و اساس، از کل، ماهیت، هدف، روش و محتوای آنچه
را که تربیت خوانده می‌شود روشن می‌سازد.

ISBN 978-964-00-6182-0

9 789640 001820

۱۶ هزار تومان